

**С. М. Гладченко**, аспірант, провідний лікар-епізоотолог, Миропільська ДЛВМ Краснопільського району

**О. І. Касяненко**, д.вет.н., професор, Сумський національний аграрний університет

*В статті представлені дані щодо мети ідентифікації тварин та діяльності Реєстру тварин, системного вивчення національної та міжнародної нормативно-правової бази, комплексу заходів загальнодержавної системи ідентифікації і реєстрації тварин, класифікації систем ідентифікації тварин, стандарти нумерації тварин для загальнонаціонального обліку і моніторингу. Встановлено переваги ідентифікації та реєстрації тварин.*

**Ключові слова:** ідентифікація тварин, реєстр тварин, міжнародні нормативи

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Державна політика України, як і кожної цивілізованої держави, піклується про безпеку й здоров'я свого народу. Збільшення числа епідемій серед тварин і домашньої птиці спонукають до вжиття належних заходів, щоб забезпечити надійний захист населення від небезпечних інфекцій, в першу чергу – через гарантування належної якості і безпечності для здоров'я людей тваринницької продукції.

Реєстрація тварин є невід'ємною частиною державної політики в галузі тваринництва як України так і багатьох країн світу, а тому є обов'язковою для господарств всіх форм власності, які утримують сільськогосподарських тварин для реалізації сировини тваринного походження (м'яса або молока). Ідентифікація тварин, що впроваджується на державному рівні, є одним із головних заходів, які застосовують у світі з метою встановлення походження тваринницької продукції від її виробництва протягом всього життя тварини до попадання на стіл споживачеві [2].

**Зв'язок проблеми із важливими науковими чи практичними завданнями.** Курс на розробку і запровадження єдиної загальнодержавної системи ідентифікації і реєстрації сільськогосподарських тварин був визначений відповідно до наказу Міністерства аграрної політики України від 29.07.2002 №213 «Про створення державного підприємства «Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин» для здійснення в Україні комплексу заходів з ідентифікації і реєстрації сільськогосподарських тварин». Кінцевою метою запровадження ідентифікації тварин є створення в Україні належної системи відслідкування походження та етикетування тваринницької продукції, що сприятиме забезпеченню населення України високоякісними та безпечними м'ясо-молочними продуктами, отриманню достовірної інформації про умови їх виробництва, підвищенню довіри споживача до якості продукції.

Лише за умови, що всі тварини, які знаходяться або утримуються на території країни, внесені до державної автоматизованої бази даних та знаходяться під постійним

ветеринарно-санітарним контролем, можливо гарантувати безпеку здоров'я населення. Всі власники, які утримують сільськогосподарських тварин для отримання та реалізації певного виду продукції (молока або м'яса) тощо, зобов'язані гарантувати покупцям безпеку та якість своєї продукції та забезпечити проведення ідентифікації та реєстрації належних їм тварин [1].

**Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.** На сьогодні сільськогосподарські тварини ідентифіковані у великих та середніх господарствах та частини індивідуальних власників. Причинами, що не дають змоги довести ідентифікацію до 87–93%, є не інформованість власників тварин, висока вартість проведення ідентифікації, можливість продажу продуктів тваринництва на стихійних ринках, унікаючи ветеринарно-санітарну експертизу. При розробці нормативно-правових актів України, які регулюють проведення ідентифікації та реєстрації тих чи інших видів тварин, були враховані основні положення законодавства Європейського Співтовариства (ЄС) та досвід європейських країн – Франції, Великобританії, Німеччини, Польщі, Угорщини [3].

**Мета роботи:** вивчити нормативно-правову основу та комплекс заходів щодо контролю якості та безпеки продукції тваринництва на основі організації і проведення загальнодержавної ідентифікації тварин.

**Матеріали і методи досліджень.** Робота виконувалася на базі лабораторії ветсанекспертизи, якості та безпеки продукції тваринництва Сумського НАУ, окремі фрагменти – у Головному управлінні ветеринарної медицини Сумської області та Краснопільській РДЛВМ. Нормативно-правові документи, що регламентують ідентифікацію тварин в Україні.

**Результати дослідження та їх аналіз.** Нами була проведена робота щодо системного вивчення нормативно-правової основи та комплексу заходів щодо контролю якості та безпеки продукції тваринництва на основі організації і проведення загальнодержавної ідентифікації тварин.

Запровадження єдиної загальнодержавної системи ідентифікації та реєстрації тварин в Україні покладено на Міністерство аграрної політики та продовольства України – визначає загальні принципи державної політики в сфері ідентифікації і реєстрації тварин, є держателем єдиної державної бази даних – Реєстру тварин. Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України – контролює ветеринарно-санітарний стан господарств, стан здоров'я тварин, переміщення тварин.

Державне підприємство «Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин» – виконує комплекс робіт з реєстрації та ідентифікації тварин – процес з ототожнювання тварин шляхом присвоєння їй унікального ідентифікаційного номера із використанням візуальних, електронних та змішаних засобів ідентифікації в залежності від виду тварин з подальшим внесенням ідентифікаційного номера до Єдиного державного реєстру тварин.

Метою ідентифікації тварин є покращення епізоотичного стану на території України і забезпечення задоволення потреб споживачів у відповідній продукції. Українці мають харчуватися якісними й безпечними продуктами.

Загальнодержавна система ідентифікації і реєстрації тварин впроваджується, щоб гарантувати споживання населенням України виключно безпечної продукції тваринництва. Тільки за умови, що всі без винятку тварини внесені до єдиної державної бази даних і перебувають під постійним ветеринарно-санітарним контролем, можливо попередити захворювання і людей і гарантувати безпеку продукції тваринництва.

Ідентифікація тварин в Україні регламентується наступними державними нормативно-правовими документами:

1. Закон України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин»;
2. Закон України «Про племінну справу у тваринництві»;
3. Закон України «Про ветеринарну медицину»;

4. Накази Міністерства аграрної політики і продовольства України:

- Наказ Мінагрополітики України № 342 від 17 вересня 2003 року «Про запровадження ідентифікації і реєстрації великої рогатої худоби»;
- Наказ Мінагрополітики України № 497 від 31 грудня 2004 року «Про запровадження ідентифікації і реєстрації свиней»;
- Наказ Мінагрополітики України № 496 від 31 грудня 2004 року «Про запровадження ідентифікації і реєстрації коней»;
- Наказ Мінагрополітики України № 498 від 31 грудня 2004 року «Про запровадження ідентифікації і реєстрації овець і кіз».

Згідно із Законом України «Про ветеринарну

медицину» та іншими нормативними документами, власники сільськогосподарських тварин зобов'язані ідентифікувати та зареєструвати велику рогату худобу, свиней, кіз та коней, які їм належать. Продукція тваринництва, що надходить від виробника до наших громадян, повинна бути тільки від ідентифікованих тварин, що гарантуватиме відповідний рівень її сировинної якості. Відповідно до вимог Закону України «Про ветеринарну медицину», наказу Міністерства аграрної політики України від 17.09.2004 року № 342 «Про запровадження ідентифікації і реєстрації великої рогатої худоби» та листа Мінагрополітики України від 12.02.07 р. № 37-157-12/1962 переміщення, продаж, забій тварин дозволяється за умови, що тварина ідентифікована і зареєстрована в установленому порядку в Реєстрі тварин, та за умови наявності ідентифікаційних, ветеринарних та інших супровідних документів.

Також в порівняльному аспекті вивчено нормативно-правові документи Європейського Співтовариства з питань ідентифікації і реєстрації тварин.

У країнах Європи ідентифікації тварин не існує альтернативи (в деяких країнах ідентифікують і диких тварин). Покарання за продаж продукції від не ідентифікованих тварин – жорсткі, аж до заборони займатися тваринництвом.

До нормативно-правових документів Європейського Співтовариства з питань ідентифікації і реєстрації тварин відносять:

1. Постанова (ЄС) Європейського парламенту і Ради №1760/2000 від 17 липня 2000 року;
2. Постанова Комісії ЄС №504/2008 від 6 червня 2008 року;
3. Рішення Комісії (ЄС) №678/2000 від 23 листопада 2000 року;
4. Директива Ради (ЄС) №21/2004 від 17 грудня 2004 року;
5. Директива Ради 97/12/ЄС від 17 березня 1997 року про внесення змін та коректив до Директиви 64/432/ЄС щодо загроз для здоров'я, які зачіпають торгівлю великою рогатою худобою та свинями в рамках співтовариства;
6. Регламент Європейського Парламенту і Ради від 17 липня 2000 року про встановлення системи ідентифікації і реєстрації великої рогатої худоби та щодо маркування яловичини та продуктів із яловичини і скасування Регламенту Ради № 820/97/ЄС.

Дотримання і виконання Україною зобов'язань щодо членства в СОТ (приведення законодавства України до вимог законодавства ЄС) в результаті якої ми матимемо централізовану базу даних, яка допоможе фахівцям в оперативному доступі до інформації

про тварин або групи тварин (їх видової і породної належності, статево-вікового складу, стану здоров'я тощо).

Нами вивчено класифікацію систем ідентифікації. По мірі охоплення системи ідентифікації класифікуються на:

- державні;
- локальні;

В державній системі використовують єдиний стандарт нумерації тварин для загальнонаціонального обліку і моніторингу, а в локальній – власні стандарти нумерації для забезпечення обліку тварин в межах господарства, клубу.

Існують наступні види і методи ідентифікації:

- візуальні (зорова ідентифікація видимих міток). До них відносяться: вушні бирки, нашійники, ремінці, ножні браслети, клеймо, татування, вищипи.

- електронні (радіочастотна ідентифікація електронних чипів);

- змішані.

*До переваг електронних систем*

*ідентифікації відносять:* не потрібен контакт або пряма видимість; мітки читаються швидко і точно; можуть використовуватися в агресивних середовищах, тому що мітки можуть читатися через бруд, воду, фарбу, пластмасу, деревину; пасивні радіомітки мають необмежений термін експлуатації; несуть велику кількість інформації; практично виключена підробка або втрата такої ідентифікації.

*В електронній системі ідентифікації використовуються три основних компоненти:* зчитувач - ридер, сканер, ідентифікатор; мікročіп - транспондер, датчик, мітка; комп'ютерна система обробки даних. Зразки бирок з мікročіпами та зчитувачів представлені на рис. 1 та 2 відповідно.

Мається на увазі одночасне використання, або по черзі, візуальної та електронної ідентифікації. Наприклад, вушні бирки з вбудованими в них мікročіпами, вушні бирки та імплантовані під шкіру мікročіпи, імплантований чіп і нашійник з номером.



Рис. 1. Зразки бирок із мікročіпами.



Рис. 2. Зразки зчитувачів.

Також існують вимоги до ідентифікації в залежності від виду с.-г. тварин. Один із основних способів ідентифікації є прикріплення бирки на вухо тварини з нанесеним на ній ідентифікаційним номером. До альтернативних методів відносять татування та чипування.

Велика рогата худоба ідентифікується за

допомогою двох бирок єдиного зразка, які кріпляться на кожне вухо тварини і не знімаються протягом усього її життя. Кожна тварина, що народилася в господарстві, повинна бути ідентифікована двома бирками не пізніше семи днів від моменту її народження, але раніше, ніж тварина залишить господарство (рис. 3).

Порожниста частина	Вхідна частина
<ul style="list-style-type: none"> <li>• логотип державного підприємства "Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин";</li> <li>• позиції 1,2 ідентифікаційного номера - літерний код країни, де тварину ідентифіковано;</li> <li>• позиції 3,4 ідентифікаційного номера - цифровий код області, де тварину ідентифіковано;</li> <li>• позиції 5-8 ідентифікаційного номера - чотири перших цифри номера тварини;</li> <li>• штрих-код;</li> <li>• позиції 9-12 ідентифікаційного номера - чотири останні цифри номера тварини (робочий номер).</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• позиції 1,2 ідентифікаційного номера - літерний код країни, де тварину ідентифіковано;</li> <li>• позиції 3,4 ідентифікаційного номера - цифровий код області, де тварину ідентифіковано;</li> <li>• позиції 5-8 ідентифікаційного номера - чотири перших цифри номера тварини;</li> <li>• позиції 9-12 ідентифікаційного номера - чотири останні цифри номера тварини (робочий номер).</li> </ul>

Рис. 3. Зразок бирки для великої рогатої худоби.

Для ідентифікації племінних свиней потрібні дві спеціальні бирки, які кріпляться на кожне вуху тварини при її переведенні до основного стада, але не пізніше, ніж тварина залишить господарство в разі продажу. Товарні свині ідентифікуються номером господарства або татуюванням до їх вибуття з нього за допомогою бирок/бирки відповідного зразка для ідентифікації

товарних свиней.

Для ідентифікації свиней у господарствах населення використовують бирки з індивідуальним номером: прикріплюються на вуху тварини перед її вибуттям із господарства. Бирки для ідентифікації свиней представлені на рис. 4.



Рис. 4. Бирки для ідентифікації свиней.

Вівці та кози ідентифікуються за допомогою двох бирок єдиного зразка, що прикріплюють на кожне вуху тварини і не знімають протягом усього її життя. Кожна тварина, що народилася в господарстві, повинна бути ідентифікована не пізніше 7 діб після її народження, але раніше, ніж вона залишить господарство. Бирки для ідентифікації кіз та овець представлені на рис. 5.

Коней ідентифікують за допомогою графічного та письмового опису відмітин і прикмет із присвоєнням ідентифікаційного номеру, оформленням та видачею паспорта коня. За бажанням, власник може замовити

додатковий елемент ідентифікації, такий як вживлення електронного мікрочипу.

Нами встановлено, що процедура ідентифікації тварин бирками має переваги, а саме: отримання відповідних документів є юридичним підтвердженням права власності на тварину (паспорт, який видається, є єдиним документом, що визнається судами, банками і та ін.), а також дає змогу для дозволу законного продажу продукції тваринництва, підтвердження проведення ветеринарних досліджень тварин, що узаконює продаж та пересування тварин у межах України та за кордоном.



Рис. 5. Бирки для ідентифікації кіз та овець.

У тваринництві лише за умов ідентифікації тварин здійснюється надання дотацій державою.

Нами вивчено та проаналізовано тарифи на роботи і послуги з ідентифікації і реєстрації тварин. На виконання наказів Міністерства аграрної політики України № 342 від 17.09.2003 р. «Про запровадження ідентифікації і реєстрації великої рогатої худоби», № 496 від 31.12.2004 р. «Про запровадження ідентифікації і реєстрації коней», № 498 від 31.12.2004 р. «Про запровадження ідентифікації і реєстрації овець і кіз» та № 497 від 31.12.2004 р. «Про запровадження ідентифікації і реєстрації свиней».

За результатами роботи «Агентства з ідентифікації і реєстрації тварин» щодо ідентифікації і реєстрації сільськогосподарських тварин» створено Єдиний державний Реєстр тварин.

Реєстр тварин – це автоматизована інформаційно-аналітична система збору, накопичення та обробки даних про ідентифікованих тварин, їх переміщення, власників/утримувачів, господарства та їх ветеринарно-санітарний стан тощо, яка забезпечує зберігання інформації про тварин, надання такої інформації та її захист від несанкціонованого доступу.

Утримувачем Реєстру тварин є Міністерство аграрної політики України, яке забезпечує його функціонування та визначає порядок та умови користування даними Реєстру. Адміністратором Реєстру тварин є державне підприємство «Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин», яке створює і забезпечує діяльність Реєстру тварин, зберігання інформації в Реєстрі та її захист від несанкціонованого доступу тощо.

Метою створення Реєстру тварин було:

- забезпечення єдиних принципів ідентифікації тварин, груп тварин та їх державного обліку;
- контролю за переміщеннями тварин усередині країни та при їх експорті й імпорті;
- оптимізації запровадження планів ветеринарної медицини та ветеринарно-санітарних заходів щодо попередження (профілактики), лікування та ліквідації інфекційних, інвазійних і незаразних хвороб;
- посилення контролю за ветеринарно-

санітарним станом, якістю і походженням продукції тваринництва;

- забезпечення споживачів тваринницької продукції оперативною і надійною інформацією щодо якості і походження продукції тваринництва;
- забезпечення державних органів інформацією про тварин;
- одержання інформації щодо поголів'я: статі, віку, породної чи лінійної належності та місць їх знаходження для поліпшення управління і прогнозування ринків продукції тваринництва;
- підвищення достовірності інформації при сертифікації племінних (генетичних) ресурсів;
- оптимізації розробки і виконання селекційних програм та організації технологічних систем у тваринництві.

До Реєстру тварин включається наступна інформація про власника/утримувача тварини: для суб'єктів господарювання – юридичних осіб:

- резидентів – їх найменування, місцезнаходження, адреса, за якою зареєстрована юридична особа, та ідентифікаційний код в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України (код ЄДРПОУ);
- нерезидентів – їх найменування, місцезнаходження та країна, де зареєстрована особа;
- для негосподарюючих суб'єктів:
- громадян України – прізвище, ім'я, по батькові, адреса їх постійного місця проживання та ідентифікаційний номер фізичної особи – платника податків та інших обов'язкових платежів;
- для іноземців – прізвище, ім'я, по батькові (у разі наявності такого), адреса їх постійного місця проживання за межами України.

До Реєстру тварин заносяться такі дані про господарства, у якому тварина народилася та утримувалась:

- реєстраційний номер господарства та дата реєстрації господарства в Реєстрі тварин;
- назва господарства (для негосподарюючих суб'єктів – прізвище, ім'я, по батькові);
- дані про ветеринарно-санітарний стан господарства;
- дані про державну установу ветеринарної

медицини, під контролем якої знаходиться господарство;

- прізвище, ім'я, по батькові та адреса ветеринарного лікаря, який здійснює постійний контроль за тваринами господарства;

- адреса, телефон, факс, прізвище, ім'я, по батькові відповідальної особи тощо.

До Реєстру тварин заносять наступну інформацію про ідентифікованих тварин та групи тварин:

- ідентифікаційний номер тварини чи групи тварин;

- породна чи лінійна належність;

- кличка (у разі наявності);

- стать;

- відомості про походження тварини;

- дані про народження;

- дані про загибель (падій) – дата встановлення факту загибелі (падежу), причина загибелі (падежу), реєстраційний номер, назва (для фізичних осіб – прізвище, ім'я, по батькові) та адреса господарства, де тварина загинула (пала);

- дані про забій, утилізацію – дата забою, утилізації, реєстраційний номер, назва (для фізичних осіб – прізвище, ім'я, по батькові) та адреса господарства, де тварину було забито чи утилізовано;

- дані документів, які свідчать про ідентифікацію та реєстрацію тварини чи групи тварин у Реєстрі тварин;

- дані про стан здоров'я тварини чи групи тварин тощо.

До Реєстру тварин заносять такі дані про переміщення тварин:

- дата та причина переміщення;

- дані про власника та господарство, з якого тварина вибуває чи в яке прибуває, – ідентифікаційний код власника (для юридичних осіб – код ЄДРПОУ, для фізичних осіб – ідентифікаційний номер фізичної особи – платника податків та інших обов'язкових платежів), реєстраційний номер, назва та адреса господарства; у разі імпорту чи експорту тварини – назва країни імпорту чи експорту.

#### **Висновки:**

1. Реєстрація тварин є частиною державної політики України, впроваджується на державному рівні в галузі тваринництва і є обов'язковою для господарств всіх форм власності, які утримують сільськогосподарських тварин для реалізації сировини тваринного походження (м'яса або молока).

2. Ідентифікація тварин застосовується з метою покращення епізоотичного стану на території України, встановлення походження тваринницької продукції на всіх етапах обігу: від її виробництва, переробки, зберігання до потенційного споживача та гарантування споживання населенням України виключно

безпечної продукції тваринництва.

3. Ідентифікація тварин в Україні регламентується державними нормативно-правовими документами, що гармонізовані до міжнародних вимог Європейського Співтовариства з питань реєстрації тварин.

4. Процедура ідентифікації тварин має переваги: забезпечує отримання паспорту, що є юридичним підтвердженням права власності на тварину, дозволяє проводити ветеринарні дослідження тварин, в законному порядку здійснювати продаж продукції тваринництва, пересування та продаж тварин у межах України та за кордоном, а також отримувати державні дотації.

### **Список використаної літератури:**

1. Агенство з ідентифікації і реєстрації тварин [Електронний ресурс]. - Режим доступу:URL. <http://agro-id.gov.ua/>.

2. Верховна Рада України. Закон України «Про ідентифікацію і реєстрацію тварин» 04.06.2009. № 1445-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу:URL<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1445-17>.

3. Верховна Рада України. Положення «Про Реєстр тварин» від 17.09.2003 № 342 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:URL<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0912-03>.

### ***Гладченко С. М., Касьяненко О. И. ИДЕНТИФИКАЦИЯ ЖИВОТНЫХ – ЗАЛОГ УЛУЧШЕНИЯ ЭПИЗООТИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ В УКРАИНЕ.***

*В статье представлены данные относительно цели идентификации животных и деятельности Реестра животных, системного изучения национальной и международной нормативно-правовой базы, комплекса мероприятий общегосударственной системы идентификации и регистрации животных, классификации систем идентификации животных, стандарты нумерации животных для общенационального учёта и мониторинга. Установлены преимущества идентификации и регистрации животных.*

**Ключевые слова:** *идентификация животных, реестр животных, международные нормативы.*

### ***Gladchenko S. M., Kasyanenko O. I. IDENTIFICATION OF ANIMALS - DEPOSIT IMPROVEMENT OF EPIZOOTIC SITUATION IN UKRAINE***

*The article presents the data concerning the purpose of identification of animals and activities of the Registry of animals, a systematic study of the national and international regulatory framework, the complex of measures of the national system of animal identification and registration, classification systems, identification of animals, standards numbering animals for national accounting and monitoring. Set the advantages of identification and registration of animals.*

**Keywords:** *identification of animals, indexes, international rules.*

Рецензент: д.вет.н, професор Фотіна Т.І.

Дата надходження до редакції: 15.02.2014 р.